

RESSENYA A ANTONIO CORTIJO OCAÑA (ED.), *CHIVALRY, THE MEDITERRANEAN, AND THE CROWN OF ARAGON*, CALIFÒRNIA, UNIVERSITY OF CALIFORNIA-SANTA BARBARA-JUAN DE LA CUESTA HISPANIC MONOGRAPHS- INSTITUCIÓ ALFONS EL MAGNÀNIM, 2018, 196 pp., ISBN: 978-1-58871-316-2

REVIEW TO ANTONIO CORTIJO OCAÑA (ED.), *CHIVALRY, THE MEDITERRANEAN, AND THE CROWN OF ARAGON*, CALIFORNIA, UNIVERSITY OF CALIFORNIA-SANTA BARBARA-JUAN DE LA CUESTA HISPANIC MONOGRAPHS;- INSTITUCIÓ ALFONS EL MAGNÀNIM, 2018, 196 pp., ISBN: 978-1-58871-316-2

ANNA ISABEL PEIRATS NAVARRO
anna.peirats@ucv.es

Universidad Católica de València San Vicente Mártir

Que la Mediterrània és un espai que ultrapassa els límits geogràfics sembla una afirmació òbvia, ja que és notori el pes que, sovint, la cultura i el pensament de la societat pot exercir sobre la història de les civilitzacions. Des d'aquesta perspectiva, l'entorn de la Mediterrània constitueix un marc conceptual que permet estudiar la societat de l'època tardana medieval.

Partint d'aquest context, el llibre editat per Antonio Cortijo Ocaña, més enllà de terres mediterrànies, a la universitat de Califòrnia-Santa Bàrbara (USA), esdevé un manual de lectura obligatòria per a tots els lectors que, partidaris i implicats, o no, en la història de la Mediterrània i de la Corona d'Aragó, s'acosten a una obra editada de manera acurada pel seu editor. El llibre aplega nou contribucions

dels més reconeguts especialistes en el tema: Abel Soler, Vicent Martines, Montserrat Piera, Gabriel Ensenyat, Ferran Garcia-Oliver, Òscar O. Santos, Joan Molina Figueras, Vicent J. Escartí i Verónica Orazi, els estudis dels quals estan precedits per una introducció descriptiva del conjunt, argumentada amb el màxim detall per part de l'editor, Antonio Cortijo. Totes les contribucions, escrites en anglès, llevat d'un capítol en francès, permeten garantir una difusió més àmplia de lectors, alhora que presenten l'extensió aproximada d'un article científic i en cada cas es complementen amb una extensa i actualitzada bibliografia sobre el punt de vista tractat.

El volum monogràfic presenta un estil didàctic, directe, escrit amb un to pròxim i acostat al lector no necessàriament avesat a estudis de caire històric i literari. A diferència del que sovint sol ser comú als manuals o a les monografies sobre temes històrics, presenta una estructura amb un visible fil conductor, una progressió lògica i una estructura diàfana, en què l'eix central és la trilogia «cavalleria, Mediterrània i Corona d'Aragó», elements que es coimpliquen mútuament i no són excloents en cap cas, tot i presentar-se com a estudis independents; tots tres elements convergeixen en un leit-motiv, al servei de refermar la identitat d'una cultura i d'unes arrels històriques pròpies.

El primer assaig és de l'autor Abel Soler, amb el títol «*Curial and Tirant: The Social and Literary Crisis of Chivalric Ideals in the Mediterranean Borderlands*», que se centra en l'estudi de la novel·la d'aventures, que no té l'origen únicament amb Chrétien de Troyes i el *Quixot*. Proposa una evolució de la prosa narrativa cortesana com a expressió de la cultura d'elit, que va trobar una forma d'expressió en els contes de guerrers i dames de ficció, on es plasmaven les preocupacions polítiques, socials i religioses del moment. Més enllà de la missió religiosa de Ramon Llull, com a cavaller que viatja a la Mediterrània de manera incansable, com a peregrí en defensa de la fe, la lluita entre les civilitzacions es trasllada a la ficció literària en dues novel·les cavalleresques: el *Curial* i el *Tirant lo Blanch*, escrites ambdues en un temps de transició entre l'Edat Mitjana i el Renaixement, on es tracten aspectes com la crisi dels antics ideals cavallerescos.

La contribució de Vicent Martines, «*The Mediterranean Dawn of Chivalric Narrative (Girart de Rosselló and the Roman de Jaufré): Medieval Literary Chivalry and Its Early Mediterranean Connection*» analitza el desenvolupament de la cavalleria literària a Europa, estableix connexió entre la cavalleria literària i la Mediterrània i argumenta que la connexió de temes artúrics no té l'origen en el Chrétien de Troyes, per tal com aquests tòpics són més aviat mediterranis i no exclusius de l'expressió en la llengua d'oïl. En aquest sentit, Martines argumenta que existeixen obres coetànies o anteriors a la tradició de Chrétien de Troyes, com el Girart de Rosselló o el *Jaufré*, que inicien un trenc en la preceptiva de temes cavallerescos en les lletres en català, en què després se situen *Blandin de Cornalla*, *La Faula* de Guillem de Torroella, la *Tragèdia de Lançalot*, de Mossèn Gras, el *Curial e Güelfa* i el *Tirant lo Blanch*.

Montserrat Piera, d'altra banda, amb l'assaig «*Of Shipwrecks and Epiphanies: The Mediterranean Wanderlust of Iberian Knights (Apolonio, Tirant, Curial, Cervantes)*» presenta una lectura de les aventures marítimes anteriors al *Curial* i al *Tirant*, com el *Libro de Apolonio* o el *Libro de Aleixandre*, des

del punt de vista de la ficció i de la llegenda, en què els herois emprenen un viatge, encara que en la tradició artúrica la mar no és un element recurrent. Nogensmenys, Piera argumenta que al *Tirant* i al *Curial*, la mar esdevé un espai i tòpic recurrent, a partir del qual els personatges poden experimentar un retrobament o afiançar la seua identitat, com a conseqüència del viatge: «In *Tirant lo Blanc* and *Curial e Guelfa*, on the contrary, the Mediterranean sea becomes a space of self-discovery and the motif of the journey to the Other world of Arthurian romance will be repurposed here as a very plausible maritime fortuitous shipwreck» (p. 65).

Gabriel Ensenyat, amb la contribució «Salvador Sureda, a Fifteenth-Century Majorcan Knight» presenta una anàlisi sobre Salvador Sureda, cavaller mallorquí del segle XV, que lluita amb Francí Vallseca, a conseqüència d'una disparitat d'opinions que van esdevindre a Mallorca, en 1442. Entre aquests dos cavallers s'estableix un duel fictici, on té cabuda l'intercanvi epistolar. Aquests cavallers arriben a lluitar en la mateixa cort del rei Magnànim, que atura el combat perquè els dos cavallers han mostrat autèntic valor de cavallers i han sigut dignes de l'esperit cavalleresc. Ensenyat argumenta que aquest duel es va convertir en expressió literària en Pere Joan Ferrer i el *Sumari de batalla*.

L'assaig de Ferran Garcia-Oliver «State, Nation and Language in the Middle Ages: The Crown of Aragon (Fourteenth and Fifteenth centuries)» rebla el clau en afirmar la idea d'una identitat valenciana dins de la Corona d'Aragó, així com pel fet de consolidar l'evolució d'una identitat territorial dins de l'imperi Habsburg d'Espanya. Així mateix, Òscar Santos en «Cross-cultural Identity, Language Development, and Medieval Catalan Culture: The Prehumanism of Ramon Llull» relaciona el paper clau de Llull en la comprensió i relació de la cavalleria amb la religió, tot i argumentar que Llull va ser el primer a introduir un anomenat «Humanisme cristià» a la literatura catalana, com després assimilaran Bernat Metge i el mateix Joan Lluís Vives. Per a Santos, un element essencial en Llull és l'aportació d'una metodologia multidisciplinària i la contribució a desenvolupar una identitat catalana: «There are many examples of its scientific flavor, which offered him a multidisciplinary methodology when approaching the writing of Catalan. All these features helped create a cohesive and innovative Catalan language through identity and culture» (p. 122).

Joan Molina Figueras, en «Légende et image. Jacques Ier d'Aragon et la création d'un mythe historiographique et visuel de la monarchie (13e-14e siècles)» insisteix en la figura del rei En Jaume I com a fundador de la dinastia catalanoaragonesa; així mateix, Vicent Josep Escartí, en «Memory Construction: The Knight King Jaume I according to Troubadours and Chronicles» aporta un estudi detallat sobre la poesia occitana al voltant de la figura de Jaume I, a través dels testimonis dels *planhs* que, com fa palès el mateix Cerverí de Girona, mostren una imatge del monarca tal com s'esperava trobar al *Llibre del Fets*, un rei franc, devot, cristià i protector de l'església, com a signe d'haver estat triat per Déu.

El darrer assaig del volum, de Veronica Orazi, «Comparing *Tirant* and *Quijote*. Four Plays of the Second Half of the Twentieth Century», a mode de cloenda, mostra la supervivència de l'esperit de la

cavalleria a la Mediterrània en clàssics escrits en català i en castellà, com el *Tirant* i el *Quixot*, amb algunes dramatitzacions escrites al segle XX que, tot i les evidents petges atemporals, mostren similituds i diferències amb els textos clàssics.

Tot amb tot, algunes de les aportacions clau del manual són, d'una banda, la idea que la Mediterrània és un dels camps més apassionants de les Humanitats. A més a més, per a referir-nos al *roman* cal fer referència a la Mediterrània, i no a l'Atlàntic, com a espai de confrontació cultural entre la cristiandat i l'Islam. És així com s'estableix una connexió de la Mediterrània amb l'esperit cavalleresc, real o literari, que es vincula a la Corona d'Aragó. En aquest sentit, la cavalleria, com a ideal de vida, assumix en el seu origen un paper clau de defensa de la cristiandat, amb la qual cosa, i partint de Ramon Llull, és evident la semblança entre cavalleria i religió, elements imprescindibles de què fa gala el rei En Jaume, com a màxim exponent de la identitat catalana, derivada de l'ideal d'expansió territorial.

Amb aquestes aportacions, força cohesionades, que aporten una anàlisi rigorosa d'elements històrics, culturals i literaris, el volum editat per Antonio Cortijo permet entendre, valorar i difondre els clàssics nostrats, no des d'una funció apologètica o dogmàtica d'intencions, sinó des de l'evidència d'una història i d'una memòria cultural que ens identifica pel fet de compartir unes arrels comunes.